

Навчальна програма з курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас».

35 годин. НУШ. 2024-2025 н. р.

Укладено на основі модельної програми ««Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (автори Бурлака О.В., Власова Н.С., Желіба О.В., Майорський В.В., Піскарьова І.О., Щупак І.Я.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) та підручника авторів Власов В. та ін.

Курс «Вступ до історії України та громадянської освіти» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчаної громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти. До особливостей курсу належать: 1) пропедевтичний характер – ознайомлення учнів/учениць зі світом шкільної історії та основами історичного процесу, ознайомлення з методами дослідження історії; 2) інтегрований характер – ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання епізодів всесвітньої історії та історії України; 3) технологічний підхід до вивчення – пропонується вивчення історії шляхом реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі. Головною метою курсу є зацікавлення учнів шкільною історією, ознайомлення з методами, технологіями та інструментарієм історичних досліджень; розвиток критичного мислення та медіаграмотності; формування розуміння тяглості історичного процесу, органічної взаємодії загальнолюдського, національного та особистісного поступу; формування розуміння цінності людини, її ідентичності, прав людини, принципів взаємодії людей в спільнотах на різних історичних етапах; формування культури життя в мультикультурному суспільстві, навичок конструктивної взаємодії в суспільстві для забезпечення сталого розвитку; формування особистості патріота України з активною громадянською позицією.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з громадянської та історичної освітньої галузі передбачають, що учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тривалість у житті суспільства;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Основними завданнями курсу 5 класу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння історії як науки;
- познайомити учнів із цікавими епізодами історії України та світу;
- спонукати до дослідження історії родини та рідного краю;
- засобами історії формувати компетентності: загальні (уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо); предметні (хронологічна, просторова, інформаційна тощо);
- розвивати історико-хронологічне, геопросторове, критичне, системне мислення;
- розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії через створення умов для активної взаємодії між вчителем/вчителькою і учнями/ученицями, для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;
- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини, потреби гармонії людини з природою.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за темами вимог до очікуваних результатів навчання учнів. Вони розкриті в орієнтирах для оцінювання згідно з Додатком 18 до Державного стандарту базової середньої освіти. Пропонований зміст навчального предмета є основою для досягнення очікуваних результатів навчання. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, визначеного у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти.

№	Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Пропоновані види навчальної діяльності
1.	Після цього уроку учень/учениця навчатиметься: Знання: • що вивчає предмет «Історія» у школі. Уміння: • уміє користуватися засобами, за допомогою яких вивчається історія у школі. Ставлення: • розуміє значення вивчення історії для розвитку особистості як активного члена суспільства	Предмет шкільної історії Що таке історія і чому вона важлива. Предмет шкільної історії. Засоби пізнання історії. Чому історія важлива.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна: фронтальна бесіда, міні-дослідження, інтерактивні вправи, вправа «мікрофон», мінідискусія.
Розділ I. Науки, що вивчають минуле			
2.	Після цього уроку учень/учениця: • знає поняття «історія»; • способи нагромадження та пошуку інформації	Історія як наука Історія як наука про розвиток людства. Професія «історик» й «історикиня».	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, творчий проєкт (фотоколаж тощо), робота зі словниками та пошуковими системами,

	на історичну тематику; • розрізняє історичний факт, час, простір, історичні події та явища, наводить відповідні приклади; • за допомогою пам'ятки формулює закриті та відкриті запитання щодо достовірності інформації з різних джерел	Історія людини й родини — частина історії України	бесіда, дискусія, робота з навчальним відео.
3.	Після цього уроку учень/учениця: • знає поняття «історичне джерело», • розрізняє історичні джерела за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/ вторинні, текстово-візуальні тощо); • за допомогою вчителя використовує пошукові системи та добирає інформацію/інформаційні джерела на історичну тематику за заданими критеріями; • усвідомлює себе частиною родини, народу, громадянства держави, людської спільноти в цілому	Джерела історичної інформації Що називають історичними джерелами та які види історичних джерел розрізняють. Як досліджувати історичні джерела. Критичний аналіз джерел історичної інформації	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для дослідження джерел історичної інформації, історичних джерел.
4.	Після цього уроку учень/учениця: • знає поняття «археологія», «археологічна культура»; • знає час існування та характерні риси найвідоміших археологічних пам'яток світу та України. • розуміє різницю між археологічною пам'яткою, культурним шаром та археологічною культурою; • за наданим алгоритмом аналізує медіатексту історичного змісту	Значення археології для дослідження минулого Що таке археологія. Як працюють археологи. Культурний шар та археологічна культура. Минуле світу в археологічних пам'ятках.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (фотоколаж, віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
5.	Після цього уроку учень/учениця: • знає поняття «археологія», «археологічна культура»; • знає час існування та характерні риси найвідоміших археологічних пам'яток світу та України. • розуміє різницю між археологічною пам'яткою, культурним шаром та археологічною культурою; • за наданим алгоритмом аналізує медіатексту історичного змісту;	Археологічні скарби України Минуле світу в археологічних пам'ятках. Археологічні скарби України. Трипільці — перші землероби на території України	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (фотоколаж, віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з

	• виявляє повагу й любов до історії рідного села, міста – своєї Малої Батьківщини		навчальним відео.
6.	Після цього уроку учень/учениця: • знає назви і предмети вивчення допоміжних історичних дисциплін; • розуміє значення історії та допоміжних історичних дисциплін для вивчення та розуміння минулого; • пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах, дізнається значення незнайомих слів за допомогою словників, пошукових систем; • має потребу в неупередженому аналізі джерел історичної інформації.	Спеціальні історичні дисципліни Науки-помічниці історії. Що вивчають допоміжні історичні дисципліни. Чому потрібні допоміжні історичні дисципліни	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для дослідження джерел історичної інформації, історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
7.	Після цього уроку учень/учениця: • з допомогою вчителя виявляє, розрізняє причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів; • наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо; • за допомогою пам'ятки здійснює простий аналіз історичного джерела; називає характерні риси / ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; • усвідомлює важливість вивчення історії України як невід'ємної важливої складової всесвітньої історії.	Писемні пам'ятки та їх дослідження Найвидатніші писемні пам'ятки людства. Етнографічні дослідження. Фольклор як історичне джерело. Сучасні історичні джерела (фото, відео, аудіо).	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (фотоколаж, віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для дослідження джерел історичної інформації, історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
8.	Після цього уроку учень/учениця: • з допомогою вчителя виявляє, розрізняє причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів; • наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні –	Фольклор як історичне джерело Етнографічні дослідження. Що таке фольклор. Фольклор як історичне джерело.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт, творчий проєкт (фотоколаж, віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для дослідження

	топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо; • за допомогою пам'ятки здійснює простий аналіз історичного джерела; називає характерні риси / ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; • усвідомлює важливість вивчення історії України як невід'ємної важливої складової всесвітньої історії.		джерел історичної інформації, історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
9.	Тематичний контроль		
	Розділ 2. Історичний час і простір		
10.	Після цього уроку учень/учениця: • знає одиниці вимірювання часу, поняття «хронологія», «історичний час», «рік»; • розрізняє системи літочислення, пояснює їх на прикладах	Лічба часу в народів світу та на теренах України Що таке історичний час. Якими одиницями вимірюють час. Історичний і календарний час	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності), творчий проєкт (лепбук, виставка, презентація тощо), розв'язування задач на лічбу часу, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда.
11-12.	Після цього уроку учень/учениця: • знає одиниці вимірювання часу, поняття «століття», «тисячоліття», «ера», «календар»; • за визначеним вчителем алгоритмом розташовує події у хронологічній послідовності, укладає хронологічну та синхронізовану хронологічну таблиці	Лічба часу в історії. Способи впорядкування історичних даних Лічба часу в історії. Як прийнято записувати історичні дати. Способи упорядкування хронологічних даних: лінія часу, хронологічна таблиця, синхронізована таблиця.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проєкт-порівняння історичних епох), виконання вправ на встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, побудова ліній часу (в т.ч. за допомогою інтернет-ресурсів), укладання хронологічних та синхронізованих таблиць, робота зі словниками та пошуковими системами, коментований перегляд та інтерпретація.
13.	Після цього уроку учень/учениця: • знає одиниці вимірювання часу, поняття «календар», «літочислення»; • розуміє суть тяглості історичного процесу;	Історія приладів для вимірювання часу Хронологія і літочислення. Розвиток систем літочислення. Літочислення в	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (синхронності історичних подій), творчий проєкт (лепбук, виставка, презентація тощо), виконання вправ на

	• усвідомлює важливість правильного визначення історичного часу для розуміння логіки історичних процесів	сучасному світі.	встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
14.	Після цього уроку учень/учениця: • знає одиниці вимірювання часу, поняття «календар», «літочислення»; • знає хронологічні межі та характерні ознаки історичних періодів розвитку людства; історичних періодів історії України; • установлює послідовність історичних подій за допомогою лінії часу	Історія світу та України на лінії часу Чим відрізняються синхронізована і хронологічна таблиці. Події історії України на лінії часу. Як створити синхронізовану таблицю історії України і світу	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій), творчий проєкт (лепбук, виставка, презентація тощо), виконання вправ на встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, побудова ліній часу (в т.ч. за допомогою інтернет-ресурсів), укладання хронологічних та синхронізованих таблиць, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань.
15.	Після цього уроку учень/учениця: • знає поняття «історична карта», «атлас», «легенда карти»; • знає усталені символи умовних позначень на історичній карті. • виокремлює основні елементи карти, сталі та змінні об'єкти карти та пояснює їх значення	Історична карта (мапа) Якими були карти в давнину. Навчальна історична карта, атласи, контурні карти. Правила роботи з контурною картою.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (дослідження історичної карти, побудова розповіді про події на основі карти), творчий проєкт (лепбук, виставка, презентація тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
16.	Після цього уроку учень/учениця: • співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо); • визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій; • позначає розміщення об'єктів на контурній карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані	Історичний простір на картах упродовж історії Як люди уявляли собі минуле. Розуміння поняття історичний простір. Історичний простір на картах впродовж історії.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (побудова розповіді про події на основі карти), творчий проєкт (лепбук, виставка, презентація тощо), розв'язування задач на лічбу часу, виконання вправ на встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда,

			дискусія, підготовка питань, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
17.	Після цього уроку учень/учениця: - показує на історичній карті/ позначає на контурній карті території розселення українців у світі упродовж історії. - розуміє, що історія українського народу, України є невід’ємною складовою світового історичного процесу	Українські землі на історичних картах Українські землі на стародавніх картах. Сучасні Україна карті Європи. Території розселення українців у світі	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (дослідження історичної карти, побудова розповіді про події на основі карти), творчий проєкт (лепбук, виставка. презентація тощо), розв’язування задач на лічбу часу, виконання вправ на встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації.
18.	Тематичний контроль		
Розділ 3. Історична наука й історична пам’ять			
19.	Після цього уроку учень/учениця: - з допомогою вчителя застосовує критерії визначення достовірності інформації та розпізнає прості прояви маніпулювання історичною інформацією на конкретних прикладах - добирає інформацію за заданими критеріями визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства - визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства	Становлення історичної науки Біля витоків історичного знання. Сприйняття минулого в часи Середньовіччя та Гуманізму. Зародження історичних уявлень в українських землях.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (ознайомлення із вебсайтами провідних наукових установ), творчий проєкт (укладання кодексу честі історика-професіонала, лепбук, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації.
20.	Після цього уроку учень/учениця: - знає імена видатних вчених-істориків світу та України від давнини до сучасності; - складає розповіді про видатних українських істориків	Видатні українські історики Як описи історії опинилися на науку. Видатні українські історики.	Робота з навчальним текстом, міні-дослідницький проєкт (порівняння тексту наукової статті історичного змісту та науково-популярної оповіді історичного змісту), творчий проєкт (укладання пам’ятки роботи професійного історика, укладання правил написання

			історичного дослідження, презентація, створення профілю вченого-історика в соціальних мережах тощо), бесіда, дискусія, підготовка питань та діалог із сучасним вченим-істориком.
21.	Після цього уроку учень/учениця: - знає провідні музеї та архіви світу і України історичного профілю. - пояснює різницю між музеєм та архівом	Музеї та архіви З чого починалися наукові дослідження минулого України. Музеї та архіви.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, творчий проєкт (інстаграм-галерея, віртуальна екскурсія, лепбук, виставка, презентація тощо), перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
22.	Після цього уроку учень/учениця: - знає зміст поняття «історична пам'ять»; - розуміє суспільну значущість об'єктивних і неупереджених історичних досліджень; - дотримується визначених правил і пропонує в разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів.	Історична пам'ять Культура пам'яті. Формування історичної пам'яті.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, творчий проєкт (укладання правил написання історичного дослідження, фотоколаж, інстаграм-галерея, віртуальна екскурсія, лепбук, виставка, презентація тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
23.	Після цього уроку учень/учениця: - знає зміст поняття «міф»; - з допомогою вчителя застосовує критерії визначення достовірності інформації та розпізнає прості прояви маніпулювання історичною інформацією на конкретних прикладах	Міфи в історії Міфи в історії. Усна історія.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, творчий проєкт, перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
24.	Після цього уроку учень/учениця: - усвідомлює суспільну значущість збереження історичної спадщини для успішного розвитку України; - пишається історичною спадщиною України; турбується та доглядає за історичними пам'ятками та пам'ятниками.	Історія України в пам'ятках і пам'ятниках Історична спадщина України. Найвідоміші історичні пам'ятки України. Чому потрібно охороняти пам'ятки і пам'ятники	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (ознайомлення із вебсайтами провідних наукових установ, порівняння тексту наукової статті історичного змісту та науково-популярної оповіді історичного змісту), творчий проєкт, лепбук, виставка, презентація тощо), робота зі

			словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, робота з навчальним відео.
25.	Після цього уроку учень/учениця: • усвідомлює суспільну значущість збереження історичної спадщини рідного краю; • пишається історичною спадщиною рідного краю; турбується та доглядає за історичними пам'ятками та пам'ятниками.	Пам'ятки історії рідного краю Історична спадщина рідного краю. Найвідоміші історичні пам'ятки рідного краю.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (інстаграм-галерея, віртуальна екскурсія, лепбук, виставка, презентація тощо), перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації
26.	Тематичний контроль		
	Розділ 4. Розвиток людства упродовж історії		
27.	Після цього уроку учень/учениця: • знає час появи людини на Землі та на українських теренах; • за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей	Поява і розселення людини на Землі. Перші люди на українських теренах Історія світу і України на лінії часу. Походження людини. Перші люди на українських теренах	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проєкт-порівняння історичних епох), творчий проєкт (фотоколаж, інстаграм-галерея, віртуальна екскурсія, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації).
28.	Після цього уроку учень/учениця: • хронологічні рамки та характерні ознаки історичних періодів всесвітньої історії та історії України; • за алгоритмами виконує навчальні завдання, що передбачають оперування навичками локалізації історичних подій та явищ у часі й просторі; • визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів за допомогою вчителя	Історія людства та України від давнини до сучасності Періодизація історії людства. Стародавня доба (античні часи) в історії людства. Середньовіччя, Новий та Новітній часи	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проєкт-порівняння історичних епох, дослідження історичної карти, побудова розповіді про події на основі карти), робота зі словниками та пошуковими системами, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
29.	Після цього уроку учень/учениця: • за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей;	Людина і довкілля протягом історії Господарювання, проблема ресурсів. Чи безпечно довкілля. Людина як частина природи.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (людина і її вплив на довкілля), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, робота

	• наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи; • усвідомлює необхідність відповідального господарювання та споживання; пропонує конкретні механізми і діє для збереження навколишнього середовища		з навчальним відео.
30.	Після цього уроку учень/учениця: розуміє зміст понять «держава», «демократія», «республіка», «монархія», «деспотія»; • співвідносить за найпростішими ознаками документи, артефакти (музейні об'єкти) й ілюстративний матеріал з історичним періодом; • розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними	Людина в суспільстві Розвиток людських спільнот від первісних громад до держави. Особистість, сім'я, родина, громада. Родове дерево.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проєкт-порівняння історичних епох), створення профілю історичного діяча/діячки в соціальних мережах тощо.
31.	Після цього уроку учень/учениця: розуміє зміст понять «народ», «етнос», «нація», «раса»; • за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей; • розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними; • описує життя і побут народів, що населяють Україну	Народи, які проживають на теренах України Що таке народ, етнос і нація. Народи, які проживають на теренах України. Території розселення українців у світі.	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, творчий проєкт (фотоколаж, інстаграм-галерея, віртуальна екскурсія, лепбук, виставка, презентація, робота зі словниками та пошуковими системами, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації.
32.	Після цього уроку учень/учениця: • розуміє зміст понять «табу», «мораль», «цінності», «закон»; • обґрунтовує важливість поваги прав людини всіма людьми та необхідності захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина;	Права та обов'язки людини Табу, мораль, цінності й закон: спільне і відмінне. Якими були перші закони в історії світу і України. Конституція — Основний закон нашої держави. Становище чоловіків, жінок та дітей на різних етапах історії. Права та	Робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні-дослідницький проєкт (завдання на встановлення прав та обов'язків людини), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації.

	• аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися • поводить з повагою до прав інших осіб; налагоджує конструктивну взаємодію з іншими людьми; • знає сучасні стандарти прав людини; документи, що їх визначають; • способи захисту прав людини в сучасному світі • обґрунтовує важливість поваги прав людини всіма людьми та необхідності захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина; • аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися	обов'язки людини. Правові пам'ятки людства.	
33.	Після цього уроку учень/учениця: • розуміє зміст понять «релігія», «міфологія», «атеїзм»; • за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей; • за алгоритмами виконує навчальні завдання, що передбачають оперування навичками локалізації історичних подій та явищ у часі й просторі; • визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав.	Світогляд, наукові знання та художня культура впродовж історії Як навчали в давнину і сьогодні. Наукові знання людства. Художня культура.	Проект-порівняння історичних епох, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань та діалог із сучасним вченим-істориком, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
34.	Тематичний контроль.		
35.	Після цього уроку учень/учениця: • обґрунтовує значення вивчення курсу історії в школі; • розуміє значення вивчення історії для розвитку особистості як активного члена суспільства; • усвідомлює значущість вивчення історії для подальшого поступу людства	Узагальнення до курсу. Значення історичної науки для поступу людства. Уроки історії	Навчально-пізнавальна, моделювання, інтерактивна, дискусійна: вправа «Мікрофон», навчальна мінідискусія, творчий проєкт